

«Περί Μυστικής Θεολογίας»

Ορθοδοξία / Πατερική Θεολογία

Άγιος Διονύσιος Αρεοπαγίτης

Κεφ. Α΄

Ι

Τριάδα υπερούσια και υπέρθεη και υπεράγαθη, εσύ που επιτροπεύεις από ψηλά τη γνώση των χριστιανών για τα θεϊκά πράγματα, οδήγησέ μας στους μυστικούς λόγους της υπεράγνωστης και υπέρλαμπρης και ακρότατης κορυφής, εκεί που ο υπέρφωτος γνόφος της μυστικής σιγής σκέπει τα απλά και απόλυτα και ανάλλαχτα θεολογικά μυστήρια, εκεί που το σκοτάδι του λάμπει πίοτερο απ' το φως και εντελώς άγνωστα και αόρατα γεμίζει με υπέρλαμπρη μεγαλοπρέπεια τις δυνάμεις των αγγέλων.

Αυτή ας είναι η προσευχή μου. Όσο για σένα αγαπητέ μου Τιμόθεε, εντρύφησε με ζήλο στα μυστικά θεάματα και παραιτήσου από τις αισθήσεις και τις ενέργειες του νου και απ' όλα τα αισθητά και τα νοητά, τα μη όντα και τα όντα, και όσο είναι δυνατό ανυψώσου για να ενωθείς ακατάληπτα με Αυτόν που είναι πέρα από κάθε ουσία και κάθε γνώση· γιατί όταν βγεις από τον εαυτό σου και από ό,τι έχει σχέση μαζί του και τα εγκαταλείψεις όλα και αποδεσμευθείς από όλα, θα αναχθείς στην υπερούσια του θείου σκότους ακτίνα.

II

Και πρόσεχε να μη μάθει κανείς από τους αμήτους γι' αυτά· λέω δε τέτοιους αυτούς που είναι δυνατοί στη γνώση των όντων και που ούτε φαντάζονται πως υπάρχει κάτι υπερούσιο πάνω από τα όντα, αλλά νομίζουν πως θα γνωρίσουν με τη δική τους (ανθρώπινη) γνώση Αυτόν που έχει θέσει «σκότος αποκρυφήν αυτού» (Ψαλμ. 17,12). Και αν τόσο πάνω από αυτούς είναι οι θείες μυσταγωγίες, τί θάλεγε κανείς για τους αλειτούργητους εκείνους που στην υπεράνω όλων Αιτία αποδίδουν γνωρίσματα που ταιριάζουν στα ευτελέστερα όντα και καθόλου δεν λένε ότι υπερέχει από τα άψυχα και πολύμορφα είδωλα που κατασκευάζουν.

Ανάγκη λοιπόν να ορίσουμε και να ονομάσουμε τα όντα (καταφατικά) σε σχέση με Αυτήν, αφού από αυτή την Αιτία προέρχονται και, ακόμη καλύτερα, να τα απαρνηθούμε (αποφατικά), αφού Αυτή τα υπερβαίνει, χωρίς να θεωρούμε πως αυτό αντιβαίνει στην κατάφασή τους (αποδοχή τους), αφού Αυτή, πολύ πριν γίνουν όλα, βρίσκεται πάνω από απαρνήσεις, πάνω από κάθε αφαίρεση και κάθε κατάφαση.

III

Γι' αυτό το λόγο ο θείος Βαρθολομαίος λέει ότι η θεολογία και πολύ χώρο πιάνει και ελάχιστο· και ότι το Ευαγγέλιο και εκτενέστατο είναι και συντετμημένο.

Εμένα, λοιπόν, που κατανόησα αυτά τα πράγματα με υπερφυσικό τρόπο, μου φαίνεται, ότι η των όλων αγαθή Αίτια και πρόξενος μακρυλογίας είναι αλλά και βραχυλογίας και ταυτόχρονα ακατάληπτη, αφού δεν έχει ούτε λόγο, ούτε νόηση, επειδή υπερουσία βρίσκεται πάνω απ' όλα, και μόνο σε όσους και τα ακάθαρτα και τα καθαρά υπερβαίνουν αποκαλύπτεται και φανερώνεται αληθινά, σε όσους υψώνονται πάνω απ' όλες τις άγιες κορυφές, αφήνοντας πίσω τους και θείους φωτισμούς και ήχους και ουράνιους λόγους, για να εισέλθουν στο γνόφο, όπου πραγματικά βρίσκεται, καθώς λένουν οι Γραφές, Αυτός που τα πάντα υπερβαίνει.

Έτσι, λοιπόν, ο θείος Μωϋσής, όχι μόνο προστάζεται να καθαριστεί αυτός πρώτος, αλλά και από τους ακάθαρτους να αποχωριστεί και μόνο υστέρα από αυτά ακούει την πολυφωνία των σαλπίγγων και βλέπει τα πολλά φώτα και τις αστραφτερές δέσμες των ακτίνων· ύστερα αποχωρίζεται από τους πολλούς και μαζί με τους εκλεγμένους ιερείς φθάνει στην άκρη των θείων αναβάσεων. Κι όμως, παρ' όλα αυτά, δεν συναντά το Θεό, ούτε τον βλέπει (γιατί είναι αόρατος) αλλά μόνο τον τόπο όπου στάθηκε Εκείνος.

Και τόπος εδώ νομίζω σημαίνει, πως τα θεία και ακρότατα οράματα και νοήματα είναι κάποιοι θεωρητικοί λόγοι εκείνων όσα είναι υποταγμένα στον Υπέρτατο όλων, και με τα όποια φανερώνεται η πάνω από κάθε σύλληψη παρουσία Του, που επιφέρεται στα νοερά πέρατα των πανάγιων τόπων Του· και τότε (ο Μωϋσής) λυτρώνεται και από τα οράματα και από τα νοήματα και εισέρχεται στον όντως μυστικό γνόφο της αγνωσίας, όπου απαρνείται όλες τις γνωστικές αντιλήψεις και γνωρίζει τον υπέρφωτο και αόρατο και σε Αυτόν που τα πάντα υπερβαίνει παραδίνεται ολόκληρος, εγκαταλείποντας τον εαυτό του και τους άλλους, και ενωμένος γερά με τον παντελώς Άγνωστο, παύοντας την ενέργεια κάθε γνώσης και μη γνωρίζοντας τίποτε, φθάνει στην υπέρνοη γνώση.

Κεφ. Β´

(Πως πρέπει να ενωθούμε και να υμνήσουμε την αίτια των όλων, τον υπερβαίνοντα πάντα.)

Και εμείς αυτόν τον υπέρφωτο γνόφο ευχόμαστε να γνωρίσουμε και να δούμε, χωρίς δράση και χωρίς γνώση, αυτόν που είναι πάνω από θεάσεις και γνώσεις, αυτόν που δεν βλέπεται ούτε γνωρίζεται· γιατί αυτή είναι η πραγματική θέαση και η πραγματική γνώση, και έτσι υμνείται υπερουσία ο υπερουσίος με την αφαίρεση κάθε οντότητας, ενεργώντας όπως όταν φτιάχνουν ένα άγαλμα που είναι από φυσικού του τέτοιο, αφαιρώντας όλα όσα εμποδίζουν να φαίνεται καθαρά η κρυφή του όψη, και κάνοντας να φανεί με μόνη την αφαίρεση το κρυμμένο του κάλλος. Και νομίζω πως πρέπει να υμνήσουμε τις αναβάσεις (ανάβαση διά της αφαιρετικής ή αποφαιτικής οδού)

αντίστροφα απ' ότι την κατάβαση (*καταφατική οδός*)· αφού μάλιστα για εκείνη αρχίσαμε από τα υψηλότερα και περνώντας από τα μέσα κατεβήκαμε στα κατώτερα· εδώ όμως από τα κατώτερα θα ανέβουμε στα ανώτερα, αφαιρώντας τα πάντα, για να γνωρίσουμε ολοφάνερα την αγνωσία που από όλα τα γνωστά και τα όντα περικαλύπτεται, και να δούμε τον υπερούσιο εκείνο γνόφο, που κάθε ορατό φως τον αποκρύβει.

Κεφ. Γ´

(Ποιές είναι οι καταφατικές και ποιές οι αποφατικές θεολογίες.)

Στις Θεολογικές Υποτυπώσεις υμνήσαμε τα κυριότερα σημεία της καταφατικής θεολογίας, δηλαδή πώς η θεία και αγαθή φύση αποκαλείται *Ενική (ομοούσια)* και πώς *Τριαδική (τρισυπόστατη)*· ποιες οι ιδιότητες του Πατρός, ποιές του Υιού· τί θέλει να δηλώσει η θεολογία που εκπορεύεται από το Άγιο Πνεύμα· πώς από τα βάθη του άϋλου και αμέριστου Αγαθού (*Πατρός*) βλάστησαν τα φώτα της αγαθότητας και πώς ο Πατήρ και τα άλλα Πρόσωπα καθ'αυτά και μεταξύ τους παραμένουν παντοτινά αχώριστα και αμετάβλητα· πώς ο υπερούσιος Ιησούς ουσιώνεται κατά την αληθινή ανθρώπινη φύση· και όσα άλλα υμνούνται στις Θεολογικές Υποτυπώσεις σύμφωνα και με των Γραφών τους λόγους.

Στο Περί θείων ονομάτων περιλαμβάνεται πώς ο Θεός λέγεται αγαθός και ων και ζωή και σοφία και δύναμη και όσα άλλα ανήκουν στη νοητή τάξη των θείων ονομάτων· και στη Συμβολική Θεολογία πώς μεταβαίνουμε από τις ονομασίες των αισθητών σε αυτές των θείων· τί λέμε θείες μορφές, τί θεία σχήματα και μέρη και όργανα, τί θείους τόπους και κόσμους, τί θυμούς και λύπες, τί οργή, τί μέθη και τί κραιπάλη, τί όρκους και τί κατάρεις, τί ύπνους και τί εγρηγόρσεις και όσα άλλα αναφέρονται στους συμβολικούς και ιερούς θείους τύπους.

Και νομίζω πως κι εσύ θα είδες, ότι αυτά τα τελευταία απαιτούν πολύ περισσότερα λόγια από τα πρώτα γιατί οι Θεολογικές Υποτυπώσεις και η ανάπτυξη των θείων ονομάτων είναι συντομότερα από την Συμβολική θεολογία. Επειδή όσο ψηλότερα ανεβαίνουμε, τόσο οι λόγοι που συνοψίζουν τα νοητά περικόπτονται· όπως ακριβώς και τώρα, όσο εισδύουμε στον υπέρνοο γνόφο, όχι μόνο λιγότεροι γινόμαστε, αλλά χάνουμε εντελώς τη μιλιά μας και το νου μας. Και ενώ εκεί —σε εκείνες τις συγγραφές— ο λόγος όσο κατερχόταν από τα υψηλά στα χαμηλότερα τόσο και πλήθαινε, τώρα, που από κάτω υψώνεται και ανέρχεται, όσο προχωρεί η άνοδος συστέλλεται και στο τέλος της ανόδου σιγά και ολόκληρος ενώνεται με τον Άλεκτο.

Γιατί όμως λέμε ότι στις καταβάσεις (*καταφατική οδός*) αρχίζουμε από τα πρώτα

ενώ στις αφαιρέσεις (αποφατική οδός) αρχίζουμε από τα τελευταία;

Επειδή μιλώντας καταφατικά και με ορισμούς δεν μπορούμε να ορίσουμε Εκείνο που ξεπερνά κάθε ορισμό παρά μιλώντας για τα συγγενικά με αυτό και τα πλησιέστερα. Για παράδειγμα: η ζωή και η αγαθότητα δεν είναι πλησιέστερα απ' ό,τι ο αέρας και το λιθάρι; Όταν πάλι μιλούμε αποφατικά, για να μιλήσουμε γι' Αυτό που ξεπερνά κάθε αφαίρεση, αρχίζουμε τις αφαιρέσεις από τα πιο μάκρυνα και άσχετα. Για παράδειγμα: πιο μακρινό και άσχετο δεν είναι να πούμε ότι δεν μεθάει και δεν οργίζεται απ' όσο να πούμε ότι δεν λέγεται και δεν νοείται;

Κεφ. Δ´

(Ότι δεν συγκαταλέγεται ανάμεσα στα αισθητά ο για την υπεροχή του Αίτιος παντός αισθητού.)

Λέμε λοιπόν ότι η των πάντων Αιτία, που όλα τα υπερβαίνει, ούτε ουσία είναι, ούτε χωρίς ζωή, ούτε χωρίς λόγο, ούτε χωρίς νου, ούτε σώμα είναι· ούτε έχει σχήμα, ή είδος (μορφή) ή ποιότητα ή ποσότητα ή όγκο· ούτε βρίσκεται σε ορισμένο τόπο, ούτε βλέπεται ούτε έρχεται σε επαφή· ούτε αισθάνεται, ούτε γίνεται αισθητή, ούτε συγχύζεται, ούτε ταραίζεται, ούτε ενοχλείται από υλικά πάθη· ούτε από αδυναμία υπόκειται σε πάθη των αισθήσεων, ούτε έχει ανάγκη από φως, ούτε παθαίνει αλλοίωση ή φθορά, ή μερισμό ή στέρηση ή ροή ούτε τίποτε άλλο απ' όσα παθαίνουν τα αισθητά, ούτε είναι τίποτε από αυτά.

Κεφ. Ε´

(Ότι δεν συγκαταλέγεται ανάμεσα στα νοητά ο για την υπεροχή του Αίτιος παντός νοητού.)

Και ανερχόμενοι λέμε ότι, ούτε ψυχή είναι, ούτε νους· ούτε έχει φαντασία ή γνώμη ή λόγο ή νόηση· ούτε είναι λόγος, ούτε είναι νόηση· ούτε λέγεται, ούτε νοείται· ούτε είναι αριθμός ή τάξη ή μέγεθος ή σμικρότητα ή ισότητα ή ανισότητα ή ομοιότητα ή ανομοιότητα· ούτε στέκεται, ούτε κινείται, ούτε ησυχάζει, ούτε έχει δύναμη, ούτε είναι δύναμη, ούτε είναι φως· ούτε ζει, ούτε είναι ζωή ούτε είναι ουσία, ούτε είναι αιώνας, ούτε είναι χρόνος· ούτε νοητικά (γνωστικά) μπορεί να έχει κανείς επαφή μαζί της· ούτε είναι επιστήμη (γνώση) ούτε είναι αλήθεια ούτε είναι βασιλεία, ούτε είναι σοφία· ούτε είναι ένα ή ενότητα ή θεότητα ή αγαθότητα, ούτε είναι πνεύμα, όπως εμείς ξέρουμε· ούτε υιότητα, ούτε πατρότητα, ούτε τίποτα άλλο από όσα αφορούν εμάς ή κάποιο άλλο από τα γνωστά όντα· ούτε ανήκει στα μη όντα αλλά ούτε και στα όντα και ούτε τα όντα γνωρίζουν τί είναι (αυτή)· ούτε αυτή γνωρίζει με τη γνώση τι είναι τα όντα ούτε υπάρχει λόγος γι' αυτήν, ούτε όνομα ούτε γνώση· ούτε είναι σκοτάδι, ούτε είναι φώς, ούτε πλάνη,

ούτε αλήθεια' ούτε μπορεί καθόλου να οριστεί με την κατάφαση ή την αφαίρεση· αλλά και όταν τα προερχόμενα από αυτήν προσθέτουμε (καταφατικά) ή αφαιρούμε (αποφατικά), σ' αυτήν ούτε προσθέτουμε, ούτε αφαιρούμε τίποτε. Επειδή η τέλεια και ενιαία Αιτία των πάντων ξεπερνά κάθε ορισμό και κάθε πρόθεση και ξεπερνά κάθε αφαίρεση ή υπεροχή Εκείνου που απλά έχει αποδεσμευθεί από όλα και που τα πάντα υπερβαίνει.

πηγή: Αγ. Διονυσίου Αρεοπαγίτου, «Περί μυστικής Θεολογίας», Εκδ. Πολύτυπο, σ. 37-47

<http://bit.ly/18d4EAD>